

OU Yom Yerushalayim Torah Exploration

Sources for Shiur by Rabbi Jacob J. Schacter

סימן כו

ל' ד' ז' ר' י"ב
 ו' י"ז י"ח י"ט
 כ"ב
 א"

ב"ה. ג סיון תשכ"ז. לפ"ק, ירושלים ת"ו.
 בהיות כי כימים אלה הפליא השם יתברך חסדו ונסלאותיו עמנו,
 גבר עלינו חסדו, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו, כי
 לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, ויצאנו מאפלה לאורה,
 ומצגון לשמחה, ברוך הוא ומבורך שמו אשר שם נמשנו בחיים
 ולא נתן למוט רגלינו, וברוב רחמיו וחסדיו זכינו גם לשחרורו של
 "הכותל המערבי" שריד בית מקדשינו ותפארתינו, ואף כל שטח הר
 הבית המקדש נתונים נתונים המה בחסות שלטון ישראל, לכן עמדתו
 ואתכונן בדבר מחלוקת רבותינו הראשונים אם מותר להכנס בזמן
 הזה למקום המקדש, ואם יש לפרסם איסור בדבר, כדי למנוע מכשול
 מהחרדים לדבר ה'. וכן לכאר אם מותר לנסוע במטוס או במסוק
 (הליקופטר) ולרחף מעל אייר שטח מקום ההיכל העזרות, ולהסתכל
 מקרוב במקום הקודש, או יש לאסור גם בזה. ואמרתו אעבור
 פרשתא דא ואתניה כס"ד, וזה החלי, בעזר צורי ונואלי.

ירושל' פ' ח' ה'

קכ יחיה סימן מבינג דעת ת"א

ל' ד' ז' ר' י"ב
 ו' י"ז י"ח י"ט
 כ"ב
 א"

ואע"פ כן ראו שהיולדת תוך שלשים יום לא תאכל להתענג, אלא כדי קיום,
 וכס"ש כתוספתא (סוף פרק ב דתענית) לענין מעוכרות ומניקות
 בשלש צומות, שאע"פ שאינן טהנות לא יענגו את עצמן בתפנוקים, אלא
 אוכלות ושותות כדי קיום הולד. (וכן הוא בירושלמי תענית פרק א הלכה ז).
 וכן פסק מרן השלחן ערוך (בסו' תקנד סעיף ה). והוא הדין לענין היולדת.

סימן מג

שאלה: האם לא הגיעה השעה לשנות את חנוכה שבתמלת "נחם" הנאמרת
 בתשעה באב? ובמיוחד מה שאומרים על ירושלים: "חמור החרבה
 והבוזיה והאבלה ותשוממה", שאינו תואם את המציאות כיום, כי לשמחתינו
 עינינו הרואות שירושלים הולכת ומתפתחת בקצב מחיר, וחולכת ונבנית
 ומתיישבת עם בניה בונים לאלפים ולרבבות מירושל, כן ירכו, ואל הכותל
 המערבי נזחרים מכל קצוי תבל, אלפים ורבבות בקול רנח ותודה המון חוגג.

תשובה: תפלת "נחם" שהיא מעין המאורע בתשעה באב, נזכרה בירושלמי
 (בפרק ד דברכות הלכה ג). ובסידור רב סעדיה גאון (עמוד שיח),
 ובסידור רב עמרם גאון חלק ב (דף קלב ע"א), תוך שינויים קלים. ע"ש. והנה
 מסבאר בסידור רב סעדיה גאון (במבוא עמוד י), שבתפלות וכמטבע הכרכות
 אצו סומכים על המקובל בידינו במסורה מנביאי ה' ואנשי כנסת הגדולה, שהיו

Return in mercy to Jerusalem thy city, and dwell therein as thou hast spoken: O rebuild it soon, in our days, (as) an everlasting building, and speedily establish therein the throne of David!

Comfort, O Lord our God, the mourners of Zion, the mourners of Jerusalem, and the city that is in mourning and in ruins, despised and desolate, she is in mourning, (for she is) without her children, she is in ruins from her dwellings, she is despised, for (the loss of) her glory; she is desolate, by having no inhabitants, and she sits with her head covered like a barren woman who has not given birth, and she sits with her head covered like a barren woman who has not given birth, legions devoured her, worshippers of strange gods possessed her, they threw thy people Israel to the sword, and in wilfulness they have slain the pious of the Most High. Therefore, Zion weeps bitterly, and Jerusalem raises her voice: "O my heart, my heart (grieves) for those who were slain! O my innermost heart, my innermost heart (yearns) for those who were slain!" For thou, O Lord, didst consume her with fire, and with fire thou wilt in future rebuild her, as it is said: "I will be to her a wall of fire round about," says the Lord, and I will be for a glory in the midst of her!" Blessed art thou, O Lord, the Comforter of Zion and Rebuilder of Jerusalem!

This version of "Comfort" was substituted by the author after the recapture of the Old City of Jerusalem, during the Six Day War

Comfort, O Lord our God, the mourners of Zion, the mourners of Jerusalem and the holy city that is weeping for thy people Israel who was thrown to the sword, and for the most pious that were slain in arrogance; and for the mighty ones of Israel who suffered

ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר ברת. ובנה אותה בקרוב בקמינו בגן עולם, וכסא דוד מהרה תוכה תכין:

נחם יי אלקינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת העיר האבלה וחרבה, והבירה והשוממה. האבלה מבלי בניה, והחרבה ממעותותיה, והבירה כבודיה, והשוממה מאין ישב, והיא יושבת וראשה חפוי, כאשה עקרה שלא ידה, ובלענה לנינות, בירשקה עובדי זרים. בטילו את עמך ישראל לחרב, ויהרגו ידן חסידיו עליהם. על כן ציון במר תבכה, וירושלים חתן קולה. לבי על לליהם, מעי מעי על חלליהם. כי אתה יי קאש הצתה, ובאש אתה עתיד כנותה, קאמור. נאני אהיה לה, נאם יי, חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה. רוך אהה יי מנחם ציון ובנה ירושלים:

This version of נחם was substituted by the author after the recapture of the Old City of Jerusalem, during the Six Day War

י אברהם יצחק יעקב
נחם יי אלקינו, את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת עיר הקדושה המבכה על עמך ישראל אשר הוטרל לחרב.

סימן קכב

שאלה: האם לאור כיבוש ירושלים והר הבית יש צורך לשנות את נוסח תפילת "נחם" הנאמרת בתפילה המנחה של תשעה באב, וא"כ איך לנסח את התפילה מחדש?

תשובה

כ"ה תמוז תשכ"ח

שלומך ישנה!

בתשובה לשאלתך מתארך ט"ז תמוז תשכ"ח: "האם יש לומר בתשעה באב תפילה נחם כפי שהיא כתובה בסידור או שיש לשנות את נוסחתה, ובמקרה זה, איך לנסח את תפילת נחם בשנה זו?"

כבר אשתקד הורינו לכל בני הכנסת כצה"ל, שיש לומר בתשעה באב במנחה וכן את חזילתה וטופה של תפילת "נחם" ולהשמיט את האמצע, לאור התמורה שחלה בזיסטוריה החזרית עם שחרורה של ירושלים ואחזרה. אף על פי שעדיין לא שחזר הר הבית מאפסטרופסות זרה ועדיין הוא שומם, ורי תפילת נחם מרובת על ציון וירושלים. וכבר ברדנו את שני המושגים ואלה בספר "עזרת המערים" (במאמר "הליכות החורבן").

אי לזאת הורינו לומר את הנוסח בתשעה באב כדלהלן: "נחם ה' אלקינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על חלליהם, כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה וכו', עי טוף התפילה.

בה אנו יוצאים ידי חובת התפילה, כי לא השמטנו את הברכה הזאת מתפילת העמידה וגם לא התפללנו תפילת שאר. כי לפי ההלכה, אמצעת של התפילה אינו מעכב ובלבד שיאמר את הפתיחה והסוף.

הנוסח של התלמוד ירושלמי במסי ברכות (פ"ד הל"ג) הוא שבמקום נחם בנחם שלנו יש לומר ירחם ה' אלקינו ברחמיך הרבים ובהסדרך הנאמנים עלינו ועל עמך ישראל ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך וכו'. פתיחה זו כנתייבחה אולי יחזר לתקופה שלנו אולם, גם הנוסח של הירושלמי מדובר אחרי כן על העיד האבילה והחריבה וההורסה והשוממה הנתונה ביד זרים תרמסה ביד עריצים וכו' ואינו נמאית כיום. לכן לא החלטנו את הנוסח המקובל אלא השמטנו את האמצע והכל על מקומו בא בשלום.¹⁰¹

בברכת הנחמה והנאולה השלמה,
שלמה גרוך

בי אברהם יצחק יעקב
נחם יי אלקינו, את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים, ואת עיר הקדושה המבכה על עמך ישראל אשר הוטרל לחרב.

308-59

ב"ה.

ת פ ר י ל ת   נ ח ס

ל מ נ ח ה ש ל ת ש ע ה ב א ב

כפי שנוסחה ע"י כב' הרב הראשי לישראל,
מרון הרב שלמה גורן שליט"א עפ"י התלמוד
הירושלמי הגאונים והראשונים, לאחר
שחרור הר הבית וירושלים.

נחם ה' אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים ואת העיר
האבלה החרבה וההרסה. ציון במר תבכה וירושלים תתן קולך,
לפי לפי על חליתם, מעי מעי על הרגיתם, וירושלאל עמך
נתתה נחלה גלזרע ישראל ורשה הורשתה. נערה ה' אלהינו מעפרה
והקיצה מארץ זרה, נטה אליה כנרד שלום וכנחל שוטף כבוד
גויס, פי אתה ה' באש הצתה הבאש אתה עתיד לכנותה, פאמרו;
ואני אהיה - קדו נאם ה' חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה,
ברוך אתה ה' מנחם ציון ובונה ירושלים.

Rabbi Solo Veitchik

יט

מוטי השמועה

אפי', ולא הי' מצורף למנין השומעים, ממילא לא הי' נוהג בו הי' דינא דאסור לספר, וממילא מוכן שפיר מה שהיה גורס לעצמו בשעת קרה"ח.

ומן הנכון להחמיר בהך דיעה בחוס' סוטה, ודלא כפרמ"ג הנ"ל, ולדקדק תמיד בשעת קרה"ח להיות פניו כלפי הספר בשעת קרה"ח.

ס' ס' ס' ס' ס'
(ה' ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס'

בענין אמירת נחם

כשנכבשה ירושלים כמלחמת ששת הימים היו אלו שרצו לשנות את נוסח הפלת נחם: ואת העיר האכלה והחרבה והבזויה והשוממה האבלה מבלי בניה והחרבה ממעונותיה והבזויה מכבודה, השוממה מאין יושב, והיא יושבת וראשה חפוי כאשה עקרה שלא ילדה, שטענו שהרי ירושלים עכשיו כיד ישראל ואינה עוד חרבה וכוזויה.

ורבינו החננד לרבריהם בכל חוקף, ראשיה מפני שאין לנו לשנות את נוסח החפלה שנתקן על ידי חז"ל. ועוד אמר שכל זמן שהמקדש חרוב, אף שירושלים בנויה ובני ישראל, מ"מ נחשבת ירושלים גם לעיר חרבה, שהרי להרמב"ם קדושת ירושלים היא קדושת מקדש, וכדמבואר ברמב"ם בפ"י המשניות על המשנה בר"ה (דף כט:): דחנן יר"ט של ר"ה שחל להיות כשבת במקדש היו חוקעין אכל לא במדינה, והרמב"ם פירש דמקדש היינו כל ירושלים: וכן הוא ברמב"ם פ"ב משופר ה' ח'. ולכן פסק הרמב"ם (רפ"ו מה' בית הכחירה ה' ט"ז) דקדושת המקדש וירושלים אינה בטלה, דהוי מפני השכינה. וכונתו, דירושלים הוא חלק מהמקדש, ולכן כל זמן שהמקדש חרוב, אף ירושלים נחשבת כחרבה.

מעשר שני פרק ג'

בית השניו אפרתו

ודאי לא לא ואסור לטמאים לא לא וכבר נאסר כי הדמאי חייב במעשר שני בהלכה מסכת דמאי (פ"ג מ"ב): ד' פרינה מביא כל מדינה ומדינה ממדינת ארץ ישראל לבד מירושלים והבונה כי כשיהיו הפירות לא המעשר חוץ לירושלים אבא ל' לחלל אכל המעשר שאין מהאוי החילול שיהיו מאלוה הפירות והמעשר במקום אחד ועוד המעשר שחילול מעות מעשר שני מזה בירושלים אכל פריית פירות מעשר שני בירושלים לא יעלה על

דעתך כאשר יבואר כזה הפיק ועוד יבואר לך לקמן ההפך שם בין הפירות והמעשר: ד' ואין הלכה כר' שמעון בן נמליאל: ו' כבר קדם לנו כי פירות מעשר שני כמאכנס לירושלים אסור להוציאם אלא שאלוה

משנה ג'

מי שקיפו לו מעות בירושלים, וצריך להם, וצרכו פרות, אומר צרכו: הרי המעות האלו מקדשין על פרוט'ה; נקצא זה אוכל פרוט'ו בטהרה, ונהיה עושה צרכו במעותיו. ולא יאמר פן קעם הקארץ אלא בןמאי.

משנה ד'

פרות בירושלים ומעות בפרדינה, אומר: הרי המעות הקם מקדשין על פרות האלו. מעות בירושלים ופרות בפרדינה, אומר: הרי המעות האלו מקדשין על פרות הקם, ובקבד שיצרו הפרות ונאכלו בירושלים.

משנה ג'

בַּתְּמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ שְׁלֹחֹת הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמִדְיָנָה. בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה יָשְׁבוּ בְּמִקְדָּשׁ; מִשִּׁיבּוֹ בְּמִקְדָּשׁ הִתְחִידוּ לְשִׁשְׁוֹן. אֵת מִי קָמַשְׁקֵנִין? לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים, גָּרִים וְעֶבְדִים מִשְׁתַּרְרִים, אֲבָל לֹא נָשִׁים וְעֶבְדִים וְקַטְמִיִם. כִּד קָטַן שֶׁהִתְחִיד אָבִיו לְשִׁקוֹד עַל יָדוֹ, שׁוֹב אִינוֹ פּוֹסֵק. וְאִין קָמַשְׁקֵנִין אֵת הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי דַרְכֵי שְׁדוּם.

בט"ז בו שולחות היו יושבין כו' :

שולחן עם שלמי העולה שמקבל עליו משוח וכן קורין ההלמי שולחני ככל המשנה : ומדינה עם לכל ערי ישראל מלבד ירושלים וכבר בארנו זה במס' מעשר שני : פירוש למשכן שמסכנין מי שאיט שוקל כלומר שמוציאין הענוס מבייתו הרגום אם חבול החבול אם משכונא חסכ : וקטן שלא הביא שתי שערות אין ממסכנין אותו אלא שמיחיון אותו ואם נתן מקבלין מידו אמרו אין ממסכנין עד שיביא שתי שערות ואם אביו נתן בעבורו והוא קטן אומרין לו מאחר שנתת עליו הכנה שבערה והעמדת עליו זאת המטה חן עליו תמיד עד שיעיב ולא חסכוך וזה ענין אמרם כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו איט פוסק :

הַרְבִּיִם יְדֵי חוֹבְתָן. זֶה הַקָּלָל כִּד שְׁאִינוֹ מְחַיֵּב בְּדָבָר, אִינוֹ מוֹצִיא אֶת הַרְבִּיִם יְדֵי חוֹבְתָן. פֶּרֶק רְבִיעִי

משנה א'

יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחֵד לְהִיּוֹת בַּשָּׁבָת, בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל לֹא בְּמִדְיָנָה. מִשְׁחַרְבֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ בְּכֹן יוֹחֲנָן בֶּן זַבְדִּי, שֶׁהָיוּ תוֹקְעִין בְּכֹד מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא הִתְקִין בְּכֹן יוֹחֲנָן בֶּן זַבְדִּי אֶלָּא בְּבִנְיָה בְּבִבְד. אָמְרוּ לוֹ: אֵתְד יִבְנֶה וְאֵתְד כִּד מְקוֹם שִׁישׁ בּוֹ בֵּית דִּין.

הויה כאשר ירים משה ידו ונבר ישראל כו' : (דף טז) דיבר בכאן כפי מה שאנחנו מביינין בו כמה שאנחנו נדרשו ולפי טווח המסכתא :

פרק רביעי

יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשָּׁבָת כו' : (ע"פ ט"ז) כִּד בְּאֵרֶת פְּתוּחִים) כִּי מִדֵּשׁ חִקְרָא יְרוּשָׁלַם טוֹלָה וּמְדִינָה שְׁאֵר הַעִירִית עַבְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : וְהַעֲמֵם שֶׁנִּעְבְּרוּ נֹאסְרֵה תְּקִיעַת שׁוֹפָר כַּשֶּׁנֶּה נֹזֶרֶה שֶׁמֶה יִסְלַטוּ בִּידוֹ וַיַּעֲבִירָט ד' אֲמֹת בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּיִם כִּמוֹ שֶׁבְּאֵרֶת נִלְוֵל לְפִי שֶׁתְּקִיעַת שׁוֹפָר אֵינֶה מְלֻאָכֶה, וְהִאֲמִרוּ אֶחָד בֵּינֵנָם וְאֶחָד בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין רִ"ל כִּי אֲפִילוֹ כִּשְׁיִיבּוֹ בֵּית דִּין שׁוֹבְרִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְנִתְאַרְטוּ כִּמְקוֹם מִן הַמְּקוֹשֶׁה וְלֹא עַל דַּעַת לְהִיטִיב עִם יָם לְהֵס לְחִקוֹעַ עִם כְּאוֹסֵר וְאִין הַלְכֶה אֲלָא כִּמוֹ שֶׁנִּבְרַח קוֹדֵם שֶׁאִין תּוֹקְעִין אֲחֵרֵי אֲלָא מִמְּקוֹם קָיִם עִם בֵּית דִּין קָטַע וְאִין הַלְכֶה כִּי אֲלֵימֵר :

סוכה פרק ג'

אֲחֵרֵי - יְבָרַךְ אֲחֵרֵי, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמִּדְיָנָה. הַלּוֹקֵם דוֹקֵב מְחַבְרוּ בַּשְּׁבִיעִית. נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג, בְּמִתְּנָה, לְפִי שְׁאִין רִשְׁאֵי לְקַחְו בַּשְּׁבִיעִית.

משנה י"ב

כְּרֹאשׁוֹנָה הִיָּה דוֹקֵב נֶשֶׁל בְּמִקְדָּשׁ שְׁבָעָה, וּבְמִדְיָנָה יוֹם אֶתְד. מִשְׁחַרְבֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ בְּכֹן יוֹחֲנָן בֶּן זַבְדִּי, שֶׁיָּהָא דוֹקֵב נֶשֶׁל בְּמִדְיָנָה שְׁבָעָה, וְכֹר לְמִקְדָּשׁ, וְשִׁיָּהָא יוֹם הַגֹּף כִּדוֹ אָסוּר.

בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבועה כו' : (דף נ"א ע"א) מדינה היא כל העיריות שבא"י מלבד ירושלים וכבר בארנו זה במס' מעשר שני. ויום הגוף הוא יום ששה עשר מניסן שאמר בו האם והניף את העומר ודרש ר' יוחנן בן זכאי 'אחר חורבן הבית יום ששה עשר מניסן אסור לאטל חדש כל היום וזה ענין החקין וכן אמרו מאי החקין דרש והחקין ועד יתבאר טיקרי זה המאמר וסעמו בעשירי ממש' מנחות ואלו החקיות טולם הלכה בכל מקום שצמחא מהם דבר דבר ככל המשנה :

כ' שבט ב'תשס"ו / אזרחות ע"מ
אוריאל חיים חת
סימן לו

יוב קריעה על ראיית מקום המקדש בזמננו,
עין לבני חר"ל הנמצאים בא"י, ועניינים שונים

בע"ה י"ז מרחשוון תשמ"א.

מע"כ נכרי אדכי וחביבי חר"ש הרה"ג מהר"ד
מדני טעולש שליט"א שלום וברכה לשלום.

א. פריעה על ראיית ערי יהודה, ירושלים ומקום
המקדש בזמננו

בנה כענין חובים וקריעה על ראיית ירושלים
וראיית מקום המקדש, וזאת היא חז"ל,
מפדש כברייתא דמ"ק דף כ"ז ע"א. וגם על ערי
יהודה וירושלם כמ"ק פ"ט ט"ז נאכל
ו"ב, ויותר מפרט בסוף פ"ה חזענית. ובסור ושיע
זמן מיוחד בא"ח סימן תקס"א, וגם כיד"ד ט"ס ש"מ.
כחוב הקריעה בערי יהודה וירושלים אחת כלשון
דמ"ב כחז"ל כמ"ק שם אבל בין בגמ' בין במ"ב
ותא גם כחז"ל כדורבנו, שזה מילתא דפשיטא, שהרי
א' שייך שיבנה אלא כשיבא מלך המשיח כדאיתא
בכמה מקומות, ובמ"ב פ"א מביח הבהרה (אלי סוטה
דף ז"ל להלכה ד' שאותו שם ובנין הענין להבנת אע"פ
הוא סובב כחז"ל אינו מפרש ומבאר, הרי שרק מלך
משיח יוכל להבנות ורפי"א ממלכים, שא"כ אפשר לא
אמר גם זה דערי יהודה וירושלים לחידוש דין, וצ"ד
לפדע אף שאין כדורבנו, כל זמן שלא בא מלך המשיח.
וכל בשיע באר"ז, דעל ביהמ"ק לא כתב כדורבנו,
רק על ערי יהודה וירושלים, משמע שהוא לדינא
אשמעינן שאם הם בניין א"צ לקדש. ועיין כבי"ש שם
דייק מהו דאם אינו חרסו, שהם מיושבות, אפילו
היו שם תחת ממשלת עכו"ם היה נראה דא"צ
לקדש. אף מטיק דעיקר דכל שהם בני עכו"ם אע"פ
יש בהם יישוב, כדורבנו מייקרי. וכן כתב ה"ח
המג"א סק"א, ופי' המג"א ענין זה כחז"ל, שכתב אע"פ
שדורבנו כהם ישראל כיון שהאמת מושלים עליהם
ויקרי חרובין. וכלשון המג"א כתב גם כמ"ב סק"ב.
שא"כ ענה שחז"ל השי"ת אין מושלים האמת על
ד"י יהודה ועל ירושלים, והם גם מושלים, הוא טעם
ד"ל שלא לקדש אף שצ"ד לא באה הגאולה ע"י מלך
משיח, ואנו מתפחדים מהאמת אין לקדש. וזאת היא
שלמתיים משם שצ"ד לקדש על ערי יהודה (בירמיה מ"א,
ז', ויבאו אנשים משכם משלו ומשמרון שנים איש מגלוי וק
קרי בנינים וגו') ורי כ"א ארז שנתרבו ממש, שאין
למדו מה אפילו ליום אחד קודם החרוב, אף שהיה
דוד ע"י ירמיה הנביא ועוד, כי יהיה חרובין, וכ"ש
וחה שמקוים אטעו שמלך המשיח יבא בקרב כשיהיה
ל: ערי ישראל על מנתם, שאין צורך לקדש אבל
שוראה מקום המקדש שענין הוא כדורבנו, ולא שייך
שיבנה אלא ע"י מלך המשיח צד"ק לקדש בפשיטא.
כשיבא מלך המשיח כמזרה כמ"ב, אף אם נימא
שהיה קצת זמן עד שיבנה, ויהיה מלך המשיח וסגורין
צ"ד לעשות.

קו י"ז ע"ג בעקבי הצאן (י' ו' ע"מ, ע"מ)

נתחלקו לשבטים — יחד עם הבנת התוס'
(יומא) דענין לא נתחלקה לשבטים היינו
כפשוטה, ולא נתחלקה כלל וכלל, שפיר יוצא
שאין לקרוע על העיר חברון, דבאמת איננה
מ"ערי יהודה" — על פי דין.

אכן להלכה לא קיי"ל הכי, דכל ג'
היסודות ששיטה זו בנויה עליהם רעועים הן:
א) דלהלכה הרי תפסו כל הפוסקים כדעת
הב"ח, דכומן שערי יהודה הן תחת שלטון
מלכות ישראל, מיקריין "בבבניין", אפילו בזמן
שעדיין אין בית המקדש בנוי. וא"כ יוצא שאין
הקריעה על ערי יהודה בתורת "ערי יהודה"
דווקא, אלא בתורת עיקר ערי המלוכה, וא"כ
הדבר, אין כבר נפק"מ כלל בכל הדיון של
"לא נתחלקה לשבטים" (ב) הרמב"ם, בכתבו
שאין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת,
הביא פסוק בפני עצמו, ועל הא ראיין ירושלים
נעשית עיר הנדחת הביא פסוק אחר, ונראה
מפשטות לשון הרמב"ם, שאין זה מטעם שכל
ערי המקלט לא נתחלקו לשבטים, וכפי שהבינו
ברעתו הראב"ד ובעל מגדל עוז, אלא כמו
שהעיר בזה הג"ר זלמן מוואלאזין (הו"ד בספר
חולדות אדם, פרק ה), דדין זה של הרמב"ם
דאין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת
מקורו להדיא בספרי לפי מסעי מגוה"כ מיוחדת,
והיא אחת מהלכות ערי מקלט, ואינו מטעם
שלא נתחלקו העיירות האלו לשבטים כלל (ג)
דאפילו בירושלים, שמבואר בגמ' שלא נתחלקה
לשבטים, אין מן ההכרח לומר כהבנת התוס'
יומא, שלא נתחלקה לשבטים כלל, די"ל דאף

אך בנוגע לחובת הקריעה על ירושלים
כדורבנו, בזה נתחלקו גדולי זמננו. יש מהם
שסוברים, שירושלים היתה עיקר עיר המלוכה,
וחובת הקריעה עליה היא בתורת אבלות על
אבדן שלטון ומלכות ישראל, וא"כ, לאחר
מלחמת ששת הימים, שהיא נמצאת תחת שלטון
ישראל, שוב אין על מה לקרוע¹⁰.

שמתחילת הקמת המדינה, שיש להם להתחיל השנה
החדשה מר"ח ניסן ולא מה' אייר, וכדקיי"ל ריש
מס' ר"ה, דר"ה למלכי ישראל הוא באחד בניסן,
ומבואר שם בר"ן (דף ב ע"א ברפי הרי"ף, ד"ה
לפיכך), דאין זה מנהג בעלמא, שכך הנהיגו כחוקפת
התנאים, אלא דין דאורייתא הוא זה, וכלל במצות
החדש הזה לכם, עיי"ש היטב ואכ"מ.

10) ומה שפקקו אחרים לומר דבעינן דווקא
שלטון ישראל המתנהג עפ"י התורה, צ"ג, דהלא
בזמן בית ראשון היו הרבה מן המלכים עובדי ע"ז
וכו', ומכ"מ נראה פשוט שהי' דין המדינה אז כדון
"מלכות ישראל" (עי' הר הקודש, עמ' כד"כ). ואגב
מטעם זה הי' נראה פשוט, שאלה הנהגים למנות
ככתובות או בהזמנות לחתונות וכדומה, למניין השנים

המקדש – בירושלים. זוהי כוונת המשנה (פ"א דכלים מ"ו), עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושה, שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי הלחם וכו', עיירות המוקפות חומה וכו', לפנין מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני וגוי'. והקשו המפרשים, אמאי לא תנן במתניתין, שא"י מקודשת מכל הארצות שחייבת בתרומות וכמעשרות ובשמיטה וכו' ובלקט שכחה ופאה ובכל המצוות החלויות בארץ, משא"כ בחו"ל. ומן ההכרח לומר, דהתנא לא קשיב הכא מעלת א"י מפאת קדושת הארץ שלה, אלא מפאת קדושת המקדש שלה (עי' בקונטרס אוצר הספרי להגר"מ ועמבא, הי"ד, שנדפס ביהוד עם הספרי זוטא מש"כ בזה), שאף בכל א"י יש קדושת המקדש במקצת, בדרגה פחותה מאשר בירושלים, ואשר מפאת אותה קדושת המקדש שישנה בכל א"י הוא דקיי"ל, דאין מביאין עומר ושתי הלחם אלא מן הארץ. וכל אותן עשר הקדושות השנויות במשנה שם, כולן מדרגות הן בקדושת המקדש, וכמבואר למעין

אכן שמעתי כזה מכב' מו"ר הגריד"ס ז"ל, שאינו נראה כן, וטפי נראה, שחובת הקריעה על ירושלים היא בתורת אבלות על המקדש בחורבנו. דאף ירושלים יש בה קדושת המקדש – במקצת. דמצינו בחורה לשון "לפני ד"י" בג' משמעויות, דלפעמים קאי אכל העיר ירושלים, וכדכתיב, ואכלת שם לפני ד' אלקיך מעשר דגנך וגוי', וקדשים קלים ומע"ש הלא נאכלים הם בכל העיר. ולפעמים קאי אהר הבית, כדכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ד', ואיתא בגמ' ר"ה (כז א), שלא היו נוהגים כן – לתקוע גם כשופר וגם בחצוצרות, גם בר"ה וגם בחעניות – אלא במקדש ובהר הבית¹¹, עפ"י הך קרא, רכתיב בחצוצרות וכו' לפני המלך ד', הרי דהר הבית קרויה ג"כ "לפני ד"י". ומצינו כמה פעמים בתורה ושחט את בן הבקר לפני ד', וקאי דווקא אעזרה. דענין "לפני ד"י", כוונתו – במקדש, שהוא בית ד'. וגי' חלקים הם לקדושת המקדש, דעיקר קדושת המקדש הוא בעזרה, ולמטה הימנה במעלה יש מקצת קדושת המקדש בהר הבית, ולמטה הימנו במעלה יש פחות קדושת

בעקבי הצאן

קח

כלל זה – דהלכה כדברי המיקל – שייך לגבי קריעה, מכ"מ כבר בירדנו למעלה (אות ד), דשאני קריעה על ירושלים ועל המקדש, שאינה מדין קריעה דעלמא, אלא מדין אבלות. וממילא שפיר שייך לומר בה, דדינה כאבלות, ושהלכה כדברי המיקל באבל. ובפרט, שיש לחוש לאיסור כל השחית דאורייתא בקורע קריעה שאינו חייב בה (עי' פתחי תשובה לשו"ע יו"ד סי' שמ סק"א). הרחמן יזכנו לראות בבניין הבית השלישי במהרה, וצום הרביעי וצום החמישי וכו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים, ויחבטלו מאליהם כל חיובי אבלות וקריעה הללו, וישארו כל אלו ההלכות רק בכחינת פלפולא בעלמא, ובתורת דרוש וקבל שכר, ולא יהיו עוד להלכה למעשה, אכ"ר. הא

שם. ואף קדושת ירושלים לענין אכילת קדשים קלים ומעשר שני, מפאת מקצת מקדושת המקדש היא¹².

וה"נ הי' נראה לומר בנר"ד, דחובת הקריעה שתיקנו חכמים ברואה את ירושלים בחורבנה, יסודה ברין אבלות על חורבן הבית, דכל ירושלים יש בה מקצת מקדושת המקדש, וכל זמן שהבית בחורבנו, אפילו נמצאת העיר העתיקה תחת שלטון ישראל, מכ"מ חשובה העיר ירושלים – עפ"י דין – במצב של חורבן, ועדיין תקנת חובת הקריעה במקומה עומדת, עכ"ד. (וקצת כעין זה עיי"ש בס' הר הקודש בשם כמה מגדולי זמננו).

והנה המנהג הפשוט, שאין קורעין על ירושלים העתיקה כעת שהיא תחת שלטון ישראל, דהלכה כדברי המיקל באבל. ואף דבגמ' מו"ק אמרו, דאבלות לחוד וקריעה לחוד, ואין

קבב א"ב שיר המעלות לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֶמְרֵים לִי בֵּית יְהוָה גְּלוּה: עֲמֻדֹת
 הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה לָהּ
 י נִחְדָה: שָׁשִׁם עָלָיו שְׁבֻטִים שְׁבֻטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְהוָה:
 ה'זו כִּי שָׁמָּה יִשְׁבּוּ כִסְאֹת לְמִשְׁפַּט כִּסְאֹת לְבֵית הַיָּד: שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם
 י"ח יְרוּשָׁלַם וְשָׁלְיוֹ אֲהַבִּיךָ: יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילְךָ שְׁלוֹהָ בְּאֶרְמוֹתֶיהָ: לְמַעַן
 ט אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְרָה־נָּא שְׁלוֹם בְּךָ: לְמַעַן בֵּית־יְהוָה אֲלֵהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה
 טוֹב לָךְ:

122 ¹ A song of ascents, by David. I rejoiced when they said to me, "Let us go to the House of HASHEM." ² Our feet stood firm within your gates, O Jerusalem. ³ The built-up Jerusalem is like a city that is united together. ⁴ For there the tribes ascended, the tribes of God, a testimony for Israel, to give thanks to the Name of HASHEM. ⁵ For there sat thrones of judgment, thrones for the house of David. ⁶ Pray for the peace of Jerusalem; those who love you will be serene. ⁷ May there be peace within your wall, serenity within your palaces. ⁸ For the sake of my brethren and my comrades, I shall speak of peace in your midst. ⁹ For the sake of the House of HASHEM, our God, I will request good for you.

בהן ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו: יך כל מקום
 שלא נעשה בכל אלו ובסדר הזה אין קדוש נמור וזה
 שעשה עזרא שתי תודות *זכרון הוא שעשה לא במעשיו
 נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים.

השנת הראב"ד

*נקדוש ונאמנו כדכנס שנתנו.
 א"א סגנון עמנו י"א ז' ה"א
 ידעתי מלפני לו וכנסה מקדושת
 נעמנו זה ה"א מ"ק יר"ק ונכנס
 חסדו נשאל מחינות ינחם נש"ד
 קדוש רחמנו זה קדוש נשחוד
 נכח לא חלק בין מקדש לירושלים
 נאמר ה"א ולא סוד חלל ש"י
 נאמר שחייט נכני יוסי דלמך
 קדוש שמים קדוש נשחוד נכח
 נא חסד חלל נש"ד ה"א חלל
 לירושלים ולמקדש זה חסד נש"ד
 נש"ד יודע ש"ד שחחקה
 וירושלים מחינות נשחוד
 ולמקדש קדוש חסד ש"ד
 נכנס י"א נש"ד ק' נש"ד נ"ו
 נש"ד כ' נש"ד נש"ד נש"ד
 נש"ד נש"ד נש"ד נש"ד

במזמור
 ה'ת'א'מ
 המעלות
 פ"ו

ובקדושת שאר אי לענין שביעית
 ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי
 שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה
 במלה. והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו
 הכמים אע"פ ששמוין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב
 הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש
 רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם במל הכבוש ונפטרה
 מן התורה כמעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ
 ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש

יבדל
/ כן / כן / כן
50

הלכה ז * אין מגדלין כרמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין בסוריא ובמדינתו שבארץ ישראל * אין מגדלין תרנגולין בירושלם מפני הקדשים ולא כרעים בארץ ישראל מפני המדרות ולא יגדל ישראל חורין בכל מקום * ולא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת * אין פורסין נשכין ליונים אלא אם כן היה רדוק מן היישוב שלשים רים ; גמ' * אמר ר' בא כנון מדור שהיא עשר מיל על ששה עשר מיל תני אין מגדלין תרנגולין בירושלם מפני הקדשים ולא כרעים בארץ ישראל מפני המדרות יכול אף בירושלם כן או יבא כ"י דמר רבי יודישע בן לוי ^{לוי} ירושלם חבטיה וגו' עיר שמחברת ישראל זה לזה כתיב טמאים הם לכם ^{לוי} מה תלמוד לומר וטמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור דגירה ^{ויקרא}

וַיִּצְרָף יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפָר מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בְּאָפְיוֹ נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וַיִּטַּע יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-עֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשָּׂם שָׁם אֶת-הָאָדָם

אונקלוס
ובקרא יי אלהים ית אדם עפרא מן אדמה ונפח באפיה נשמתא רחמי נבנת באדם לרוח ממללא: הונציב יי אלהים גינתא בעדן מלקרמין ואשני סמן ית אדם

7. (ו) ויצר. שתי יצירות, יצירה לפולם הזה ויצירה לתחיית המתים (כ"י יהיה) אבל כבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב ביצירתה שני יודין (והנחמה חריש אף עפר מן האדמה נבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה והנחמה פקודי גו. ד"ה, נטל עפרו ממקום שחאר בו מזבח אדמה תטעה לו (שמות כ:כא) הלואי

RASHI ELUCIDATED
ויצירה, שתי יצירות - two formings, AND (HASHEM GOD) FORMED. The double י indicates 'and a forming for the Resurrection of the Dead,' which does not stand for judgment, - a double י. - but regarding the animal, there was not written in its forming

מכל האדמה - OF SOIL FROM THE EARTH. עפר מן האדמה - from all the earth, מארבע רוחות - from the four directions, north, south, east, and west, - so that anywhere [man] may die, שם תהא קולטתו - there [the earth] will take him in לקבורה - for burial.

Alternatively, [God] took [man's] soil - from the place about which it is said, "An Altar of earth you shall make for Me," as if to say, "Would that it, i.e., the earth of the Altar, be stonement for him, and that he be able to last!"

יונתן בן עוזיאל

ציוקא רעבר יי אלהים ארעא ושמיא: ה וקל איקני תקלא ער גדו לא גו בארעא וקל עסקי תקלא ער גדו לא ציח ארום לא אקסר יי אלהים על ארעא ואיגש ליות למפלח ית ארמיתא: ו יעגן יקרא הנה נהיה מתחזק פורטי וקרא וקלי ביא מן אוקינינוס והדר כלוק מן ארעא ומחית סמרא ומשקני ית קד אפי ארמיתא: ו וקרא יי אלהים ית אדם בתרין יצירין וקבר עפרא סמאר בית סמקרא וסארבעת רומי עלקא

שני משנה כהן נזיר פרק שביעי נזיר פדן העדה

אבל כתי כהני : האזנה : תשמע הסברה במקום אחד והיש מחמ : קרוב
 לאלף שנה היה אדם הראשון * וקץ סלקא דעמך חזיה יתו אלעזר קאמר
 לו יתן רוחי * ו לשלם בשם האב כסר והו יתו ושמר כלומר
 שהי אדם הוציא כחשונה אף כי הוא יתו מלאה ועשרים שנה כול ואז לא
 שג לב ולסקר תחוק קרוב לאלף שנים
 היה אדם הראשון ח וכן בני דוד היו מאריסין
 ימים ביודי : ואז אדם והו יתו מלאה
 ועשרים שנה : אלא * מנאן רמו לקד
 שנה אחד תמו חור האדם למלא חרוד חי
 רב רמו זה כאן לפי שגור פליטה המוגל
 לקד שנה אם לא * יטו וא ישו וסס
 דמו יתו ויהו לביודי רב כספע האמ
 שנשנה חרוד רב לאחד קד שנה :
 וקדי : על שער : היה שג חק הבשן
 נרב לאחד קד שנה ונשנה לחדוד רב
 וחוקק יתו נב בשער היה דסס האמ
 ולא תחלק כלס * ולא תס הגיס לקדיס א

ס * כלומר וק תגי נר קריא וקדין או נרבך במקום או מקבר : מלא
 חרוד אחד * מעטר שחמ האקס החיוד למקום החמח : * אמר * הקבס
 אבראט מן החרח החמח שאז תורה על כנשפת הלי והלואי שיהי לו פי * ק
 תקמה : ושירך קרוב לאלף שנה * היו חי חרס הראשון כרתיב יחיא ימי חרס
 חספ תחוח ושליש שנה ואך קאמר קרא וסן
 יתו מלאה ועשרים שנה : אלא לקד שנה
 אחד תמו הא נשנה חרוד רב : וקדי
 שג חק הבשן * שהיה חרס גזול מחק תחנלס
 לאחד קד לעטר והאקס מ יתו חרך נתי
 לשער גזול כה וסו שג לאחד קד נשנה
 חרוד רב וסו לא וחסק נתי נשנה חל
 נראש חרוד : מקדי אבשחוו ולמעלה * היט
 תהאלח פיסוק האבשח עד ראש האבשח :
 חמל חד הגולה * מלא פיסח חד : רי
 ודויסח * רה כסר * היה חרא לאלחויס חל
 דרמ תגי וסו ודנב תגי כלומר במקום
 שססן שערור דרמ דהיט כהאלח חיסה

אמר או בקבר או נרבך אמר רבי יודה בן
 פז מלא חרוד אחד נשל הקב"ה ממקום המזבח
 וברא בו אדם הראשון אמר הלואי יברא
 ממקום המזבח ותרא לו עמידה דרא הוא
 דכתיב * ייצד יי אלהים את האדם עפר מן
 האדמה וכתיב * מזבח אדמה תעשה לי ש
 אדמה שנאמר להלן מזבח אף כאן מזבח * והויסח
 ימו מאה ועשרים שנה קרוב לאלף שנה חיה
 אדם הראשון ואת אשר ודו ימו מאה ועשרים

פרק שני

א המזבח מקומו ככוון ביותר . ואין משנין איתו
 בטקומו לעולם . שנאמר זה מזבח לעולה
 לישראל * ובמקדש נעקר יצחק אבינו שנאמר ולך לך

אל ארץ הכוריה ונאמר בדברי הימים ויהל שלמה לבנות את בית יי כירושלים בהר השוריה אשר נראה לדויד אביו אשר
 הכין בטקום דויד בגרן ארנן וזיכוסי : ב ומסורה ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגרן ארונה הוא
 המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקר עליו יצחק . והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה . והוא המזבח שהקריב
 עליו קין והבל . ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא . אמרו חכמים אדם במקום כפרתו נברא : ג מדות המזבח
 מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש . ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתידי להבנות עשהו ואין להוסיף על מרתו
 ולא לגרוע ממנה : ד ושלשה נביאים עלו עבה מן הגולה . אחד העיד להן על מקום המזבח . ואחד העיד להן על כדותיו .
 ואחד העיד להן שבקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אינן שאין שם בית : ה מזבח שעשה טשה ושעשה שלמה
 ושעשה בני הגולה ושעתידי להעשות כולן עשר אמות נובה כל אחד מהן . וזה הכתוב בתורה ושלש אמות קיבתו מקום המערכה
 בלבר

א מןמור לאסף אל אלהים יהוה דבר ניקרא ארך ממזרח שמש עד
 ב מבאו מציון מכלל יפי אלהים הופיע : יבא אלהינו ואל יחרש אש
 ג לפניו תאבל וסביביו נשערה מאד : יקרא אל השמים מעל ואל הארץ
 ד לרין עמו : אספו לי חסידי כרתי כריתי עלי זבחה : וניגידו שמים צדקו
 ה כי אלהים שפט הוא סלה : שמעה עמי ונאדברה ישראל ואעידה בך
 ו אלהים אלהיך אנכי : לא על זבחה וכוונה ועולתיך לנגדי תמיד :

¹ A song by Asaph. * O Almighty God, HASHEM, spoke and called to the earth from the rising of the sun to its setting. ² Out of Zion, consummation of beauty, God appeared. ³ Our God will come and not be silent; a fire will consume before Him, and His surroundings are exceedingly turbulent. ⁴ He will call to the heavens above and to the earth to avenge His people. ⁵ Gather My devout ones unto me, sealers of My covenant through sacrifice. * ⁶ Then the heavens proclaimed His righteousness, for God is the Judge, Selah! ⁷ Pay heed, My people, and I shall speak; Israel, and I shall bear witness against you; God, your God, am I. ⁸ I shall not rebuke you for your sacrifices, nor are your burnt-offerings my

י. יהושע מן / 1978, 11/57 חקיקה תרצ"ד (1913-1914) (ישראל, עמ' 10)

דרך רחוקה מירושלים

10 ק"מ

מב. כראשונה, אחר שחרור ירושלים העתיקה בשנת תשכ"ו, הורה כ"ק ארמ"ר וי"ע שיש להמנע מלהיות בערכיפסח (וכן בי"ד אייר - ערב פסח"שני) בתוך המישור אשר סיל סמוך לירושלים, כדי שלא להכנס לספק חיוב הקרבת קרבן-פסח וראה לקוטי-שיחות. יב. עמ' 221'220. ועיי"ש באריכות.

וכך, כמובן, נהגו אנ"ש באותן שנים.

אחר-כך - בשנת תשל"ה - קבע כ"ק ארמ"ר וי"ע כי ישנתנה המצב, ואין עתה היכולת והאפשרויות לשנות (ולבנות) כפי הדרוש להקרבת קרבן-פסח וכו' - ולכן גם אין מקום שלא להיות בערכי-פסח או בי"ד כאייר קרוב לירושלים ת"ו" (שם, עמ' 216).

ר' זאבן, מניחם הקורן

סימן קלא

שאלה:

- א. לכאורה יש לשנות את התפילות שנושאים שפלות ירושלים וכדומה ושכיוצא בן מילים אלו הולמות ומתאימות למציאות.
- ב. האם לידת ילד מבחנה מנוגדת למצות פרו ורבו ועדיף שההורים יאמצו ילד?¹⁰⁰

תשובה
N. 15, 1978
ט"ו חשוון תשל"ט

לכבוד ידידי הדגול

רב פעלים לתורה לעם ולמדינה
הרב ל. י. רבינוביץ שליט"א
שלומך ישנה לעולם, כבוד הרב רבינוביץ.

קבלתי לנכון את מכתב כבי מתאריך י"ב בחשוון תשל"ט, בו כבי מתווה דעתו ישגיגע הזמן לעשות רבייה של הפיזיטים בימים הנוראים ובסליחות, בכדי להוציא את הפיזיטים שאינם הולמים את המציאות של ימינו. וכבי מביא שתי דוגמאות לכך ושואל: אך אפשר, לאחר איתור ירושלים השלמה בתור בירת ישראל... עוד לומר ולתקן על ירושלים שהיא מושפלת עד שאל תתתיה, כפי שנאמר בפיזיט "אזכרה" בתפילת נעילה? וכמוסף של יזהכ"פ בפיזיט "אין לנו", ברשימת הדברים שאין לנו בזמן הזה, נמנית גם ירושלים. וכבי מתערעם ע"ז ואמר "חזרה על המילים האלה היא שקר וגם כפיית טובה".

לאחר שחרור הר הבית, ירושלים, יהודה ושומרון במלחמת ששת הימים, חשבתו והאמנתי שהנה "זה היום קרעו לו בגילה ונשמחה כישועתו" (עפ"י ישעיה כה, ט), וחזון כל הדרחה נתגשם לעינינו, כפי שפרסמתי במינשר לקראת יום ה' הגדול בכ"ו באייר תשכ"ו. לפני צום תשעה באב שנת תשכ"ו, הרפסתי בסידורי התפילה של צה"ל נוסח שונה של תפילת "נחם" במנחה של תשעה באב, המבוסס על נוסח התלמוד ירושלמי הראשונים, המתאים יותר לתקופה שלנו, כאשר ירושלים משוחזרת ונמצאת תחת שלטון יהודי¹⁰⁰, מבלי לומר על ירושלים "יהבויה מכבודה, וחשומה מאין יושב. והיא יושבת וראשה חפוי כאשר עקרה שלא ידה. ויבלעה לגיונות" וכו', משום שחשבתי שיש בזה משום "דבר שקרים לא יכון לנגד עיני" (תהלים קא, ז), וכפי שנאמר במסי שבת (קמט, ב) לעין דוחו של נבוא.

בתפילה מנחה הראשונה שערכתי ליד הכותל המערבי כיום השתחרר של הר הבית, ועברתי כש"צ לפני התיבה, והוספתי תפילת "נחם" בחזרת הש"צ לפי הנוסח החדש. לקראת יום הכיפורים הראשון בצה"ל, לאחר שחרור ירושלים בשנת תשכ"ח, תורתית לשנת את הפומן הראשון בפיזיט "אזכרה אלקים" המבוסס על אותיות אמת, ובמקום "יעיד האלקים משפלת עד שאל תתתיה", יש לומר: יעיד האלקים לבניה הצמיה.

אולם אודה ולא אבוש כי לאחר מלחמת יום הכיפורים העקובה מדם, כשחלה התדרדרות מסורתית, מגולית ולאומית בעם ובמדינה, ולאור ההכרה בעם הפלשתינאי מצדו וההכנות הנעשות כאן לקראת הסגרת חלק גדול מארץ מכוונת ומגחלת אבותינו לערבים ולפלשתינאים, ורבים הסימנים והחששות שגם על "ירושלים קוד גרלי" כנבואת עובדיה (א, יא), אינו דואה סיבה לשנות דפוטים קיימים, כל עוד שמורגשת נסיגה בכל המישורים והעתיד לוטה בערפל.

אני חייב להתנצל על איתור תשובתי אל כבי על מכתבך הראשון מתאריך י"ב מנחם אב תשל"ח בנוגע לילדי מבחנה, שהודיעו לכבי כי חזירתי דעה שלידיה כזאת ונגדת את המצוה של "פרו ורבו", שישוחר טוב שההורים יאמצו ילד.

אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת-כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אֲתֶם וּפְחָדוֹ וְהִגִּדוּ עַל
 כָּל-הַטּוֹבָה וְעַל כָּל-הַשְּׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לָּהֶּ: כֹּה אָמַר יְהוָה עוֹד וְיִשְׁמַע בְּמִקּוֹם-הַזֶּה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים חָרֵב הוּא מֵאִן
 אָדָם וּמֵאִן בְּהֵמָה בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם הַגִּשְׁמוֹת מֵאִן אָדָם
 וּמֵאִן יוֹשֵׁב וּמֵאִן בְּהֵמָה: קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל בְּלִיָּה
 קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת-יְהוָה צְבָאוֹת כִּי-טוֹב יְהוָה כִּי-לְעוֹלָם חֲסִדוֹ
 מִבְּאֵיִם תּוֹרָה בֵּית יְהוָה כִּי-אָשִׁיב אֶת-שְׁבוֹת-הָאָרֶץ כְּבִרְאשֹׁנָה אָמַר
 יְהוָה: כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עוֹד יִהְיֶה אֲנִי בְּמִקּוֹם הַזֶּה הַחֲרֵב
 מֵאִן אָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-עָרָיו נִהְיֶה רְעִים מְרֻבְּצִים צֵאן: בְּעָרֵי הַהָר
 וּבְעָרֵי הַבְּלָה

who will hear about all the goodness that I will be doing for them, and who will
 fear and tremble over all the goodness and all the peace that I will do for it.
 10 "Thus said HASHEM: There will again be heard in this place about which you
 say, 'It is destroyed, without man and without animal,' in the cities of Judah and
 in the streets of Jerusalem that are desolate, without man and without inhabitant
 and without animal, 11 the sound of joy and the sound of gladness, the sound of
 groom and the sound of bride, the sound of people saying, 'Praise HASHEM,
 Master of Legions, for HASHEM is good, for His mercy is forever,' bringing
 thanksgiving offerings to the Temple of HASHEM, for I will return the captivity of the
 land as at first, said HASHEM.
 12 "Thus said HASHEM, Master of Legions: There will yet again be in this place,
 which is desolate without man or animal, and in all its cities, a cote for shepherds
 who rest their flocks; * 13 in the cities of the mountain, in the cities of the lowland,

1. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן. (All - Amen)
2. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֵכֵל בְּרָא לְכַבוֹדוֹ. (All - Amen)
3. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם. (All - Amen)
4. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תְּבִנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיָן עַד־עַד. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, יוֹצֵר הָאָדָם. (All - Amen)
5. שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל הַעֲקָרָה, בְּקִבוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָתָהּ. (All - Amen)
6. שְׂמַחַת תְּשַׂמַּח רְעִים הָאֲהוּבִים, בְּשִׂמְחָה יְצִירָהּ בְּיָד עַד־עַד מִקִּדְמוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְשַׂמַּח חֲתָן וְכַלָּה. (All - Amen)
7. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּרָא שִׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכַלָּה, גִּילָה רִנָּה, דִּיּוּצָה וְחֲדוּנָה, אֶהְבֵּה וְאֶחַנֶּה, וְשְׁלוֹם וְרַעוּת. מִהֲרָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם, קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל בְּלִיָּה, קוֹל מִצְהָלוֹת חֲתָנִים מִחֻפְתָּם, וְנִעְרִים מִמִּשְׁתֵּה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְשַׂמַּח חֲתָן עִם הַכַּלָּה. (All - Amen)

תפלתו קמרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שורית שנאמר ה' בקר תשמע
 קולי בקר אערוך לך ואצפה ; ואיר חלבו אמר רב הונא כל הנרנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה
 קולות שנאמר קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה
 שברו אמר רבי ירמיה בן לוי וזכה לתורה שנחנה בחמשה קולות שנאמר ויהי ביום השלישי בחיות הבקר
 ויהי קולות וברקים וענן כבד על הדר וקול שופר וגי' ויהי קול השופר וגי' והאלהים יעננו בקול . איני
 ודא כתיב וכל העם רואים את הקולת אוחן קולות דקודם מתן תורה הו' רבי אבהו אמר כאילו הקריב
 תורה שנאמר מביאים תורה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו נגה אוחן מצרבות ירושלים שנאמר
 כי אשיב את שכות הארץ כבראשונה אמר ה' ; ואיר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת
 שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגי' מאי כי זה כל האדם
 *איר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבהו בר כהנא אמר שקול זה כנגד
 כל העולם כולו *רי שמעון בן עזאי אימר ואמרי לה ר' שמעון בן זוטא אימר כל העולם כולו לא נברא
 אלא לצוות לזה ; ואיר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בתברו שהיא רגיל ליהן לו שלום יקרים לו שלום שנאמר
 בקש שלום ורדפו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן שנאמר ואתם בערדם וזכרם נולח העני בבתיכם ;
 אמר

And R' Chelbo said in the name of Rav Huna: - Anyone who benefits from the banquet of a bridegroom and does not gladden him - violates the spirit of the five "sounds" that are mentioned in the following verse, as it is stated: *The sound of joy and the sound of gladness, the sound of the groom and the sound of the bride, the sound of people saying, "Praise Hashem, [Master] of legions."*

The Gemara asks: - And if he does gladden [the bridegroom], what is his reward?

The Gemara answers: R' Yehoshua ben Levi said: He merits the Torah which was given with five "sounds," as it is stated: *On the third day when it was morning, there were sounds and lightning, and a heavy cloud on the mountain, and the sound of the shofar etc. was very powerful. The sound of the shofar grew stronger, etc.; Moses would speak and God would respond to him with a sound.*